

Чобіток І.О.

асистент кафедри економіки та менеджменту,
Українська інженерно-педагогічна академія,
м. Харків, Україна;
e-mail: igor_chobitok@ukr.net;
ORCID ID: 0000-0001-7259-431X

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ ІННОВАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Chobitok Ihor

Assistant of the Department of Economics and Management,
Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy,
St. 16 University Street, Kharkiv, 61003, Ukraine;
E-mail: igor_chobitok@ukr.net;
ORCID ID: 0000-0001-7259-431X

SCIENTIFIC AND THEORETICAL APPROACHES TO THE FORMATION OF EFFECTIVE INNOVATIVE MECHANISMS OF ENTERPRISE MANAGEMENT

Анотація. В умовах модернізації вітчизняної економіки ключовим аспектами є підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, що залежить від обсягу й якості впроваджуваних інновацій у вигляді нових технологій і нової продукції. Досвід економічно розвинених країн показує, що в конкурентній боротьбі на світовому ринку ключові позиції займає той, хто впроваджує найбільш ефективні інноваційні механізми управління підприємствами з урахуванням цифрових технологій. Впровадження інноваційних механізмів у діяльність сучасних вітчизняних підприємств має бути головною умовою забезпечення їх економічного розвитку. Інноваційні механізми повинні впроваджуватися у всіх без винятку сферах господарської діяльності промислових підприємств. Це використання інноваційних технологій і впровадження нових форм економічної діяльності, нових методів навчання і мотивації працівників, використання ресурсів, нових форм ринкових відносин, соціального забезпечення, державного регулювання та інших сфер діяльності. Запропоновано науково-теоретичний підхід до формування ефективних інноваційних механізмів управління підприємствами, який є підґрунтям для формування інноваційної культури, заснованої на знаннях, які направлені на постійне вдосконалення організаційної структури, продукції, послуг, систем, процесів з метою розвитку підприємства. Визначено, що для досягнення ефективності інноваційних механізмів управління підприємствами необхідно визначати стратегічні цілі. У процесі стратегічного управління підприємствами через організацію планування повинні формуватися та ефективно реалізовуватися інноваційні механізми для досягнення цілей з ефективного розвитку підприємств. Одним із основних напрямів формування інноваційних механізмів розвитку вітчизняних промислових підприємств є забезпечення єдиного інформаційного простору для роботи співробітників над проектами, створення сучасної інфраструктури, корпоративної електронної пошти, порталів, які повинні розглядатися як єдина точка персоналізованого безпечного доступу до інноваційно-управлінської інформації тощо.

Ключові слова: конкурентоспроможність, інноваційні механізми управління, стратегія, підприємство, ефективність.

Abstract. In the conditions of modernization of the domestic economy, the key aspects are the increase in the competitiveness of domestic products, which in turn depends on the volume and quality of introduced innovations in the form of new technologies and

new products. The experience of economically developed countries shows that in the competition on the world market, the key positions are occupied by the one who implements the most effective innovative mechanisms of enterprise management taking into account digital technologies.

The introduction of innovative mechanisms into the activities of modern domestic enterprises should be the main condition for ensuring their economic development. Innovative mechanisms must be implemented in all spheres of economic activity of industrial enterprises without exception. This is the use of innovative technologies and the introduction of new forms of economic activity, new methods of training and motivating employees, the use of resources, new forms of market relations, social security, state regulation and other spheres of activity.

The article proposes a scientific-theoretical approach to the formation of effective innovative mechanisms of enterprise management, which is the basis for the formation of an innovative culture based on knowledge aimed at the constant improvement of the organizational structure, products, services, systems, and processes for the purpose of enterprise development.

It was determined that in order to achieve the effectiveness of innovative mechanisms of enterprise management, it is necessary to define strategic goals. In the process of strategic management of enterprises through the organization of planning, innovative mechanisms must be formed and effectively implemented to achieve the goals of effective development of enterprises.

One of the main directions of the formation of innovative mechanisms for the development of domestic industrial enterprises is the provision of a single information space for the work of employees on projects, the creation of modern infrastructure, corporate e-mail, portals, which should be considered as a single point of personalized safe access to innovative management information, etc.

Keywords: competitiveness, innovative management mechanisms, strategy, enterprise, efficiency.

JEL code: M10, M21, M40, O33, O35

Постановка проблеми. В умовах модернізації вітчизняної економіки ключовим аспектами є підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, що, в свою чергу, залежить від обсягу і якості впроваджуваних інновацій у вигляді нових технологій і нової продукції. Досвід економічно розвинених країн показує, що в конкурентній боротьбі на світовому ринку ключові позиції займає той, хто впроваджує найефективніші інноваційні механізми управління підприємствами з урахуванням цифрових технологій.

Впровадження інноваційних механізмів у діяльність сучасних вітчизняних підприємств має бути головною умовою забезпечення їх економічного розвитку. Інноваційні механізми повинні впроваджуватися у всіх без винятку сферах господарської діяльності промислових підприємств. Це використання інноваційних технологій і впровадження нових форм економічної діяльності, нових методів навчання і мотивації працівників, використання ресурсів, нових форм ринкових відносин, соціального забезпечення, державного регулювання та інших сфер діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз публікацій щодо процесу формування ефективних інноваційних механізмів управління підприємствами свідчить, що ці питання розглядаються як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями, а саме Андрушків Б. та Кузьмим О. [1], Ареф'євою О. [2], Динакем В. [3], Колещуком О. [4], Прохоровою В. [5], Теплюк М. та Швиданенко Г. [6], Харівим П. [7], Хаустовою В. [8] та багатьма іншими.

Питання щодо процесу формування ефективних інноваційних механізмів управління підприємствами є актуальним у сучасних мінливих умовах та потребують подальшого дослідження.

Методика дослідження. У процесі дослідження використано методи логічного, порівняльного, системного, структурного аналізу, що дозволило науково обґрунтувати процес формування ефективних інноваційних механізмів управління підприємствами.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В сучасних умовах глобалізації та конкуренції вітчизняним промисловим підприємствам недостатньо адаптуватися до змін зовнішнього середовища, основним напрямом їх розвитку є формування ефективних інноваційних механізмів управління для підвищення їх конкурентоспроможності. Сучасна система управління має включати не лише традиційну інноваційну роботу, а й інноваційні дослідження ринків збуту, аналіз інформації про можливе конкурентне середовище та споживчі властивості товарів конкуруючих компаній, пошук інноваційних ідей та рішень, партнерів для реалізації та фінансування проєктів. Оптимально для інноваційно-управлінської діяльності підприємств є стратегічно-орієнтована концепція, яка спрямована на створення нових продуктів, впровадження інноваційних технологій та розширення повноважень. Фундаментальні технологічні прориви досягаються завдяки спільним науковим досягненням, які формують підґрунтя для ефективного розвитку промислових підприємств.

Метою дослідження є формування ефективних інноваційних механізмів управління підприємствами на основі науково-теоретичних підходів.

Виклад основного матеріалу. Активні зміни у навколишньому середовищі, посилення конкуренції, глобалізація, поява нових можливостей для розвитку бізнесу, використання інформаційних мереж, широка доступність сучасних технологій та низка інших причин призвели до стрімкого зростання важливості розвитку стратегічної інноваційно-управлінської діяльності на вітчизняних промислових підприємствах.

Слід зазначити, що в основі стратегічної інноваційно-управлінської діяльності лежить адаптаційний фактор, пристосування підприємства до мінливих умов зовнішнього та внутрішнього середовища. Інноваційні управлінські рішення є кінцевим результатом процесу планування, що забезпечує безперервне продукування всіх керованих, регульованих процесів. Підтвердженням подвійної функції інноваційного управління є те, що структура управління підприємством повинна відповідати цілям стратегічного планування і побудована таким чином, щоб забезпечити розробку довгострокової стратегії досягнення цілей і створення інноваційних механізмів управління підприємствами з урахуванням цифрових технологій для реалізації цієї стратегії через систему планів [9, 10].

Для цього необхідно, перш за все, сформувати інноваційну культуру в суспільстві, зрозуміти, що головною рушійною силою нової економіки, заснованої на знаннях, є інноваційні механізми, які направлені на постійне вдосконалення організаційної структури, продукції, послуг, систем, процесів. Вони повинні сприяти покращенню економічного та соціального життя в усіх аспектах розвитку підприємств. Для створення підґрунтя до переведення підприємств на інноваційний шлях розвитку, необхідне створення відповідної інноваційної інфраструктури для масового впровадження інноваційних механізмів у реальний виробничий сектор національної економіки.

Науково-теоретичний підхід до формування ефективних інноваційних механізмів управління підприємствами наведено на рис. 1.

Рис. 1. Науково-теоретичний підхід до формування ефективних інноваційних механізмів управління підприємствами

Для досягнення ефективності інноваційних механізмів управління підприємствами необхідно визначати стратегічні цілі. У процесі стратегічного управління підприємствами через організацію планування, повинні формуватися та ефективно реалізовуватися інноваційні механізми для досягнення цілей з ефективного розвитку підприємств.

Відповідно, під стратегією розуміють визначення довгострокових цілей розвитку підприємства, векторів їх досягнення, а також систему оцінки ступеня досягнення цих цілей.

Усі конструктивістські теорії стратегічного планування та управління підприємствами відображають послідовні етапи стратегічного планування, специфіка яких полягає у відмінності логічної побудови схем в процесі формування інноваційних механізмів управління. Мінливість зовнішнього середовища підтверджує доцільність стратегічного управління в процесі формування інноваційних механізмів на підприємствах. Це означає, що зі збільшенням впливу фактора часу зростає потреба не тільки в знаннях про даний стан, а й у прогнозах на майбутнє. Інтенсивні темпи змін в економіці підприємств настільки швидкі, що стратегічне планування здається єдиним засобом формально передбачити майбутні виклики та можливості. Тільки в процесі планування та формування інноваційних механізмів на підприємствах топ-менеджери можуть передбачити основні тенденції їх розвитку. Головною перевагою стратегічного планування є більший рівень точності запланованих показників, більша ймовірність намічених сценаріїв розвитку подій, з урахуванням інноваційно-технічних викликів сьогодення.

Існують три конструктивістські теорії стратегічного планування та управління, що дозволяють сформулювати конкретні стратегії розвитку підприємства відповідно до сучасних уявлень економічної науки (рис. 2).

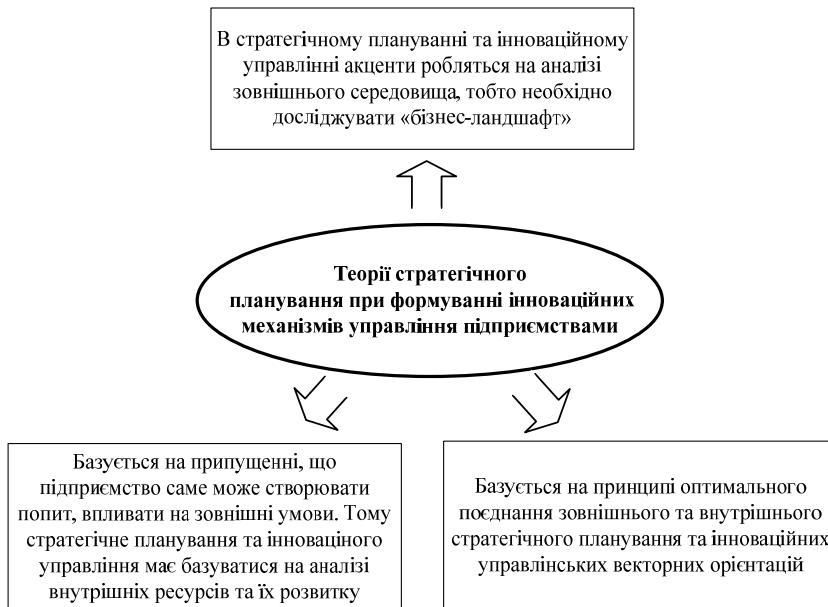

Рис. 2. Конструктивістські теорії стратегічного планування при формуванні інноваційних механізмів управління підприємствами

В сучасних умовах пошукам ефективних рішень у цьому напрямі приділяється все більше уваги, що виглядає цілком закономірним і відповідає викликам зовнішнього та внутрішнього середовища діяльності підприємства. Основу стратегічного управління планування та формування інноваційних механізмів на підприємствах складають усі змінні чинники, однак не можна ігнорувати можливість впливу на зовнішнє середовище. Усі підприємства, в умовах жорсткої конкуренції, повинні не тільки зосереджуватися на внутрішньому стані справ, але й розробляти довгострокову стратегію розвитку, яка дозволить їм іти «в ногу» з інноваційними змінами, що відбуваються у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Стратегія перестає бути жорстким планом і набуває необхідної для підприємства гнучкості для досягнення успіху завдяки різним варіантам прогнозного інноваційно-технологічного розвитку. Метод сценарного аналізу інноваційних механізмів у діяльності сучасних вітчизняних підприємств включає елементи мистецтва і науки, дедукції та індукції, структурування, узагальнення, раціональності та ірраціональності.

Хоча науковці та практики не погоджуються щодо статусу сценарного планування, необхідно використовувати сценарне планування як методологію розробки стратегії формування інноваційних механізмів розвитку вітчизняних промислових підприємств. Сценарії є найпотужнішим інструментом для дослідження найважливіших сфер ризику та можливостей, і, перш за все, стратегії формування інноваційних механізмів розвитку вітчизняних промислових підприємств. Аналіз сценаріїв, як інноваційний метод, необхідний для стратегічного управління процесами з високою невизначеністю, в турбулентному середовищі. Ці обставини спонукають вітчизняні промислові підприємства впроваджувати інновацій, оскільки в майбутньому вони формують можливість активно проникати на нові ринки і випереджати конкурентів.

Концепція стратегічного управління та стратегічного планування формування інноваційних механізмів розвитку вітчизняних промислових підприємств зосереджена, зокрема, на інноваційно-технічних розробках. Інноваційний розвиток стає передумовою успіху підприємства в конкурентному середовищі. Ключовим завданням процесу стратегічного управління формуванням інноваційних механізмів розвитку вітчизняних промислових підприємств є вибір і реалізація інноваційної стратегії, найадекватнішої стану зовнішнього і внутрішнього середовища, з урахуванням потенціальних можливостей для оновлення та подальшого розвитку. При виборі стратегії формуванням інноваційних механізмів розвитку вітчизняних промислових підприємств найбільше цінується здатність визнати необхідність змін, розробити відповідну стратегію змін на основі моделювання ситуації та застосувати тактику та процедури, необхідні для ефективного для її реалізації.

Вимога до формулювання місії підприємства направлена на формування ефективності інноваційних механізмів управління підприємствами. При розробці стратегії інноваційних механізмів управління підприємствами насамперед необхідно обґрунтувати та сформулювати місію підприємства, розкривши мету, основний зміст та головне значення використання інноваційних управлінських рішень для забезпечення розвитку підприємства та підвищення рівня конкурентоспроможності.

Інноваційно-управлінська місія підприємства має бути тісно пов'язана з її основною місією. Така місія повинна враховувати специфіку періоду, на який і в умовах, в яких вона розробляється. При визначенні місії підприємства необхідно враховувати її вплив на ефективне управління технологічними процесами, підтримку управлінських рішень і формування взаємодії між корпорацією та навколишнім ринковим середовищем.

Вимога до формулювання стратегічних цілей формування ефективності інноваційних механізмів управління підприємствами полягає у розробці стратегії, яка направлена на формулювання стратегічних цілей розвитку інноваційно-управлінського напрямку на підприємстві. Ключовою умовою має стати поступальний розвиток інноваційно-управлінського напрямку порівняно з поступальним розвитком стандартних напрямів розвитку підприємства. При формуванні стратегічних цілей формування ефективності інноваційних механізмів управління підприємствами необхідно враховувати доцільність забезпечення керівництва підприємства достовірною та своєчасною інформацією про стан діяльності підприємства з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Вимога щодо формування загальної політики у ефективності інноваційних механізмів управління підприємствами повинна містити положення про організаційну діяльність щодо визначення стану інноваційно-управлінських робіт і розробляти векторні напрями і створювати умови щодо їх реалізації. При цьому слід сформулювати та в доступній формі представити комплекс нормативно-правових актів, методичних засад організації інноваційно-управлінської роботи, на основі яких здійснюється ця діяльність. Необхідно також сформулювати основні положення щодо принципів взаємодії в процесі інноваційно-управлінської діяльності як всередині підприємства, так і поза ним, у тому числі для окремих структурних підрозділів, а також методів і засобів підтримки розвитку підприємства.

Вимога щодо формування положення про підтримку інноваційно-управлінської діяльності на підприємстві як невід'ємної частини полягає у визначенні чітких правил та умов використання ефективних управлінських рішень, з використанням передових технологій в умовах цифровізації.

Розробляючи стратегію формування інноваційних механізмів розвитку вітчизняних промислових підприємств, необхідно визначити та оцінити вплив ризиків різної етіології походження, які можуть негативно вплинути на реалізацію стратегії. Серед іншого необхідно враховувати невиконання різного роду зобов'язань, плинність кадрів, недофінансування заходів та прояв інших ризиків, важливих для інноваційно-управлінської діяльності підприємства, відповідно, продукувати ефективні управлінські рішення щодо впровадження заходів з мінімізації ризиків.

Висновки і перспективи подальших наукових досліджень. Отже, одним із основних напрямів формування інноваційних механізмів розвитку вітчизняних промислових підприємств є забезпечення єдиного інформаційного простору для роботи співробітників над проектами, створення сучасної інфраструктури, корпоративної електронної пошти, порталів, які повинні розглядатися як єдина точка персоналізованого безпечного доступу до інноваційно-управлінської інформації тощо.

В рамках розробки стратегії формування інноваційних механізмів розвитку вітчизняних промислових підприємств має бути розроблений стратегічний план дій щодо інноваційно-управлінської роботи, який направлений на коротко-, середньо- та довгострокову перспективу. План повинен містити переліки конкретних напрямів, за якими здійснюється інноваційно-управлінський розвиток підприємства, завдання, які вирішуються за цими напрямками, потребу в коштах для виконання завдань, обсяг залучених інвестицій, а також очікувані результати та ефект від вирішення перелічених завдань.

Література

1. Андрушків Б. М., Кузьмін О. Є. Основи менеджменту. Львів: Світ, 1995. 296 с.
2. Ареф'єва О. В. Стратегічні орієнтири інтелектуально-інноваційного процесу управління конкурентним розвитком. Адаптивне управління підприємствами в умовах неотехнологічного відтворення: Монографія. За редакцією Ареф'євої О. В. К.: ФОП Маслаков, 2020. С. 7–14.
3. Дикань В.Л. Комплексний підхід до управління стійким розвитком підприємств машинобудування. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. № 49. С. 11–18.
4. Колещук О. Я., Теоретичні положення управління інноваційністю підприємств: стратегічно-орієнтовані напрямки. *Проблеми системного підходу в економіці*, 5(73) ч.2, 2019, С. 143-150.
5. Прохорова В. В., Проценко В. М., Чобіток В. І. Формування конкурентної стратегії підприємств на засадах інноваційно-спрямованого інвестування. Харків: УПА, 2015. 291 с.
6. Теплюк М. А, Швиданенко Г. О. Сучасні тренди розвитку інноваційного підприємництва. *Економіка та держава*. 2018. №. 5. С. 89–92.
7. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів: Монографія Тернопіль: «Економічна думка», 2003. 326 с.
8. Хаустова В. Є., Колодяжна Т. В. Вплив процесів злиттів та поглинань на конкурентоспроможність економіки в умовах глобалізації: монографія. ФОП Лібуркіна Л. М., 2019. 416 с.
9. V. Chobitok, O. Shevchenko, O. Lomonosova, V. Kochetkov, V. Bykhovchenko Application of budget allocation models in the management of investment processes in the context of the digital economy development. *Cuestiones Políticas*. Vol. 39, № 71 (2021). <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3971.35>.
10. <https://uk.wikipedia.org>

Reference

1. Andrushkiv B. M., Kuzmin O. Ye. Osnovy menedzhmentu. Lviv: Svit, 1995. 296 s.
2. Arefieva O. V. Stratehichni oriientyry intelektualno-innovatsiinoho protsesu upravlinnia konkurentnym rozvytkom. Adaptivne upravlinnia pidpriemstvamy v umovakh neotekhnologichnoho vidtvorennia: Monohrafiia. Za redaktsiieiu Arefievoi O. V. K.: FOP Maslakov, 2020. S. 7–14.
3. Dykan V.L. Kompleksnyi pidkhid do upravlinnia stiikym rozvytkom pidpriemstv mashynobuduvannia. Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti. 2015. № 49. S. 11–18.
4. Koleshchuk O. Ya., Teoretychni polozhennia upravlinnia innovatsiinistiu pidpriemstv: stratehichno-oriientovani napriamky. Problemy systemnoho pidkhdou v ekonomitsi, 5(73) ch.2, 2019, S. 143-150.
5. Prokhorova V. V., Protsenko V. M., Chobitok V. I. Formuvannia konkurentnoi stratehii pidpriemstv na zasadakh innovatsiino-spriamovanoho investuvannia. Kharkiv: UIPA, 2015. 291 s.

6. Tepliuk M. A, Shvydanenko H. O. Suchasni trendy rozvytku innovatsiinoho pidpriemnytstva. *Ekonomika ta derzhava*. 2018. №. 5. С. 89–92.
7. Khariv P.S. Innovatsiina diialnist pidpriemstva ta ekonomichna otsinka innovatsiinykh protsesiv: Monohrafiia Ternopil: «Ekonomichna dumka», 2003. 326 s.
8. Khaustova V. Ye., Kolodiazhna T. V. Vplyv protsesiv zlyttiv ta pohlynan na konkurentospromozhnist ekonomiky v umovakh hlobalizatsii: monohrafiia. FOP Liburkina L. M., 2019. 416 s.
9. V. Chobitok, O. Shevchenko, O. Lomonosova, V. Kochetkov, V. Bykhovchenko Application of budget allocation models in the management of investment processes in the context of the digital economy development. *Cuestiones Políticas*. Vol. 39, № 71 (2021). <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3971.35>.
10. <https://uk.wikipedia.org>